

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
בס"ד, כ"ד אלול התשפ"ו

חולין קכ"ט – הגדרת אוכל לעניין טומאת אוכלים, ואבר המדולדל באדם

שאלות:

1. ארז ייבש תבואה והכין ממנה כיסא, האם הוא צריך לשרוף את הכיסא בפסח?

טומאת אוכל שלא משמש כאוכל

- בסוף הדף הקודם **רבי אסי** שאל את **רבי זירא** מדוע בברייתא חישוב על בשר לאכילה, ואח"כ חתכו טמא, הרי טומאה שהוא קיבל מהאבר מן החי היא טומאת בית הסתרים:
- **רבי אבא בר ממל** העמיד את הברייתא כדעת **רבי מאיר** שראינו בדף עב, לעניין חיתוך יד העובר, שטומאת בית הסתרים מטמאת; **רבי אסי** מקשה שלהבדיל מהעובר בדף עב, כאן מדובר בטומאה שצריכה הכשר; ו**רבא** מתרץ שמדובר כשהבשר הוכשר במשקה לפני החיתוך.
- **רבה בר רב חנן** שאל למה הבשר צריך הכשר, הרי כל דבר שנטמא בטומאה חמורה (כחלק מאבר מן החי) לא צריך הכשר לקבל טומאה קלה, כי למדנו לגבי טומאת אוכלים שגלמדת מזרעים שאין סופם לטמא טומאה חמורה!
- **רבא הסביר**: שהבשר בעודו מחובר לאבר לא שימש בתורת "אוכל", אלא כמעשה עץ ובתפקיד הזה השלים את מבנה האבר יחד עם הגידים והעצמות. לכן, כשהופרש ונעשה אוכל, באו פנים חדשות ומחויב בהכשר מחדש.
- והגמרא מביאה חמישה מקרים שבהם אפשר להעמיד שהטומאה היא מהתורה "כשימש מעשה עץ שימש" כלומר, אוכל שלא שימש כאוכל אלא בתפקיד אחר:
- **אביי** ניסה להוכיח שמה שאמרו שכופת שאור - גוש שאור שייחדו לישיבה, בטל מתורת חמץ-אוכל, וכשהוא מטמא בטומאת מושב הזב, זו לא טומאה מהתורה, כי אחרת מצאנו דוגמה שאוכל מטמא טומאה חמורה מהתורה! אבל הגמרא דוחה את ההוכחה משום שהשאור נעשה מושב ומטמא טומאת מדרס מן התורה, כשימוש של עץ (מושב), ויצא מתורת אוכל לתורת עץ-כלי. והגמרא מביאה עוד דוגמאות מאד דומות.
- **אביי** ניסה להוכיח שתקרובת עבודה זרה של אוכלים: מטמאת באוהל רק מדרבנן, ושוב דחינו את ההוכחה כי בטלה מתורת אוכל ושימשה כעץ.
- **אביי** ניסה להוכיח בצורה דומה שבצק בסדקי כלי (חיבורי אוכלים): נחשב ככלי ומטמא טומאה רק מדרבנן ודחינו באותה צורה שימש כעץ - חיבור לכלי.
- **רב פפא** ניסה להוכיח לגבי חלב נבלה בכפרים ששומר על הכליה, שלא אוכלים אותו בכפרים, וגם כאן הגמרא דחתה שהוא כן מטמא אדם מן התורה כשומר כי שימש כעץ.
- **רב מתנה** ניסה להוכיח כנ"ל מבית שסיככו בזרעים, ולקה בנגע צרעת: והדחיה היא שהזרעים בטלו, והבית מקבל טומאת נגעי בתים מן התורה כי שימשו כעץ (תקרה).

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א.
2. הראל מצא רגל של פרה, האם זה טמא לכל הדעות?

"אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים"

- המשנה שלנו בדף קכ"ז דיברה על הדין של אבר ובשר מדולדלים בשלושה מצבים של הבהמה, חיה, נשחטה ומתה, והמשנה סיימה בכך **שרבי שמעון** מטהר. והגמרא **מבררת** לאיזה חלק במשנה **רבי שמעון** מתייחס:
 - בהתחלה הגמרא מנסה להעמיד באבר של בהמה שמתה – ודוחה את הניסיון כי ממה נפשך האבר צריך לטמא: אם מיתה עושה ניפול יטמא כאבר מן החי, שנפל לפני המיתה, ואם לא והוא נחשב מחובר – שיטמא כאבר נבלה.
 - לכן הגמרא מנסה להעמיד בבהמה חיה, **ורבי שמעון** דורש מהפסוק שנאמר "מִכָּל הָאֵכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל" – אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים (אפילו לגוי) נקרא אוכל; אבל אוכל שלא ניתן להאכילו לאחרים, כמו בשר מדולדל שאסור גם לבני נח משום אבר מן החי, לא קרוי אוכל, ולא מקבל טומאת אוכלים בכלל. וגם את זה הגמרא דוחה כי ייתכן שבבהמה חיה הסיבה לטהר היא, שהאבר עדיין מחובר ונחשב כחלק מהגוף, כמו שמטהרים ענף שעדיין מעורה בקליפה.
 - הגמרא מנסה להעמיד בשחיטה – וגם את זה דוחה כי ייתכן ששם הסיבה היא לא הדין המיוחד של **רבי שמעון** אלא שנחלקו בדין יד או באוחז בקטן, וכפי שראינו בהסבר המחלוקת של **רבי מאיר** ו**רבי שמעון** בדין הזה, ולדעת **רבי שמעון** היא לא הוכשרה לקבל טומאה.
 - לכן במסקנת הגמרא: חוזרים לסיפא, בבהמה מתה, אבל מעמידים את דעת **רבי שמעון** ביחס לבשר המדולדל בבהמה שמתה (ולא על האבר). וכאן הסיבה לדין היא באמת הסברא שאוכל שלא ניתן להאכילו לאחרים, כמו בשר מדולדל שאסור גם לבני נח משום אבר מן החי, לא קרוי אוכל, ולא מקבל טומאת אוכלים בכלל.

3. במהלך הקבורה כהן נגע בבשר שנפל מהמת, האם הכהן נטמא?

משנה וגמרא: אבר ובשר המדולדלין באדם

- המשנה **מפרטת** את דיני אבר ובשר המדולדלים באדם:
 - אם האדם חי: אבר ובשר מדולדלים – טהורים לגמרי (כי משנתינו היא כדעת התנאים שמטהרים בהמשך הסוגיא).
 - באדם מת: בשר המדולדל – טהור, כי מיתה עושה ניפול, ובשר הפורש מן האדם החי טהור. והאבר המדולדל – לדעת **רבי מאיר** מטמא משום אבר מן החי, במגע, משא ואוהל, אבל לא משום אבר מן המת; ו**רבי שמעון** מטהר.
- הגמרא **מבררת** את דעת **רבי שמעון**: הרי אם מיתה עושה ניפול, צריך לטמא כאבר מן החי, ואם לא, אז כאבר מן המת!
 - לכן הגמרא אומרת שהם חולקים לגבי אבר מן המת, **שרבי שמעון** התייחס לדברי **רבי מאיר** שבאופן עקרוני אבר מן המת מטמא, והוא חולק וסובר **כרבי אליעזר**, שקיבל מסורת שרק אבר מן החי מטמא, והוא לא לומד בקל וחומר שגם אבר מן המת שאין עליו כזית בשר מטמא. בניגוד ל**רבי יהושע** שחולק ולומד בקל וחומר לאבר מן המת.

- האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
- והגמרא מבארת את ההבדל בין אבר מן החי לאבר מן המת, שאם פרש כזית בשר או עצם כשעורה מאבר מן החי, יש מחלוקת תנאים בין רבי אליעזר, רבי נחוניא בן הקנה, ורבי יהושע האם זה טהור או טמא. (עיין ברש"י שמביא את הסברות והלימודים של המחלוקת הזו)
 - לכן הגמרא מוסיפה אפשרות נוספת להסביר את מחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון במשנתינו, שהם נחלקו בדין כזית בשר ועצם כשעורה שפרשו מאבר מן החי:
 - רבי מאיר: סובר או כרבי אליעזר שבשר שפורש מאבר מן החי מטמא, ועצם טהור, או כרבי נחוניא בן הקנה שעצם הפורשת מאבר מן החי מטמאת, ובשר טהור.
 - ורבי שמעון: סובר כרבי יהושע, שגם בשר וגם עצם שפורשים מאבר מן החי – טהורים שניהם ולכן מטהר לגמרי.

הדרן עלך העור והרוטב.